

La bancarització de les caixes provocarà l'exclusió financera, la manca de promoció de certs territoris i una menor oferta per al consumidor

“L'evolució que han anat fent les caixes al llarg del temps, ha creat un abisme cada vegada més gran entre la seva funció financera i la social” alerta l'estudi *Caixes d'Estalvi i desenvolupament al sud*, editat per Setem

- *Les pressions externes, els canvis legislatius i el fet de tenir els mateixos assessors externs que els bancs han afavorit el procés de bancarització de les caixes*
- *En països com Itàlia o el Regne Unit, on les caixes es van transformar en bancs, ja han reaparegut alguns problemes que en el seu dia justificaren el naixement de les caixes: creixement de l'exclusió financera, manca de promoció econòmica de determinats territoris i pèrdua de competència entre entitats financeres*

AUTORS DE L'ESTUDI: *Jesús Carrión (Observatori del Deute en la Globalització), Jordi Marí (Finançament Ètic i Solidari), Víctor Maeso (SETEM)*

La caixa com a entitat amb finalitat social

Les caixes d'estalvi van néixer amb una clara finalitat social. Així ho diu la definició que ofereix la CECA¹ al seu web: “Les caixes d'estalvis espanyoles són entitats de crèdit constituïdes sota la forma jurídica de fundacions de naturalesa privada, amb finalitat social i actuació sota criteris de pur mercat, encara que reverteixen un important percentatge dels beneficis obtinguts a través de la seva obra social.”

Més endavant afegeix: “Les caixes són fundacions de caràcter privat que combinen dues funcions, una financera i una altra de social. [...] Encara que el caràcter social orienta qualsevol activitat de les caixes, on aquest compromís es fa més visible és a través de les diferents manifestacions socioculturals de l'obra social”.

Així doncs, les caixes ja no tenen una finalitat social, sinó que combinen dues funcions, una financera i una de social. Una mostra de l'evolució que han anat fent les caixes al llarg del temps, que ha creat un abisme cada vegada més gran entre la seva funció financera i la social i que **ha arribat fins al punt de convertir l'obra social en un apèndix més dels seus departaments de màrqueting.**

Si bé és cert que sempre hi ha hagut veus crítiques amb el paper de les caixes d'estalvis, també és veritat que la percepció majoritària que en tenim és positiva i, probablement, per això encara avui siguin les principals gestores dels recursos familiars. No obstant això, aquesta percepció del seu paper social s'ha anat afeblint. Per això que avui algunes caixes d'estalvis dediquen bona part de les seves inversions

¹ www.ceca.es

publicitàries a reforçar la imatge de la seva labor social, com si es tractés de la seva labor principal.

Causes de la bancarització de les caixes

Immerses en un món com el financer, les caixes d'estalvis sembla que hagin oblidat els seu orígens. Com, si no, podem entendre que cada vegada hi hagi més caixes d'estalvis amb participacions d'empreses multinacionals que inverteixen en promocions immobiliàries i vinculades amb negocis armamentístics o vulnerin els drets humans? Què tenen a veure totes aquestes activitats amb la seva raó de ser social?

Les caixes d'estalvis han viscut l'època històrica de la realització hegemònica del capitalisme i de la globalització neoliberal. **I han viscut aquests cicles des d'un dels entorns que més s'han liberalitzat** i on l'activitat més s'ha allunyat de qualsevol raonament social, abraçant la màxima especulació, **com ha estat el món financer**. Per tant, les "pressions" externes que poden haver rebut les caixes d'estalvis des del seu entorn financer probablement no hagin afavorit el reforçament del seu caire social, sinó tot el contrari.

Els canvis en la normativa també han contribuït de manera decisiva a la migració del model original de les caixes fins a l'actual. Des del canvi radical que va suposar el decret Fuentes Quintana (2290/1977), que equiparava l'operativa de les caixes d'estalvis a la dels bancs, passant pel decret 1582/1998, que en permetia l'expansió territorial, o les diferents modificacions legals que han anat definint la politització de moltes de les nostres caixes d'estalvis. **A poc a poc, el marc legal ha permès a les caixes d'estalvis passar de ser entitats petites**, lligades al territori i a uns serveis específics poc vinculats a l'economia especulativa, **a veure-les lluitant amb els bancs per liderar el sector**, creixent molt més enllà del seu territori i actuant com a artistes principals en els mercats més especulatiu.

Els assessors que han acompanyat aquestes entitats financeres durant tots aquests anys també han contribuït en bona mesura al seu distanciament de la funció social. Paga la pena observar com **la majoria de les nostres caixes d'estalvis han estat allionades i ensinistrades per les mateixes consultores que han acompanyat els bancs** d'aquest costat i de l'altre de l'oceà Atlàntic. Quan als directius d'una entitat financera se'ls valora i retribueix en funció del passiu captat, els fons col·locats o els marges generats i no per l'impacte social generat per la seva entitat, les caixes d'estalvis s'acaben transformant en les entitats que tenim avui.

Avui la majoria de caixes d'estalvis es troba lluitant per sobreviure i cercant aixopluc al recer de les fusions, i són la seva implicació en el sector immobiliari, la morositat creixent, la guerra pel passiu i l'evolució de la normativa financera els seus grans reptes a curt termini. Però, en canvi, **aquelles petites caixes que s'han mantingut bastant al marge** de tota aquesta deriva que hem comentat, que han volgut seguir arrelades al territori, finançant l'economia local i preocupant-se per donar un bon servei als seus clients, **sembla que se'n surten prou bé**. I l'exemple més clar el trobem en

la més petitona de les caixes, la Caixa d'Estalvis de Pollença, Colònia, que encara avui segueix manifestant que no volen ser els més grans sinó els millors.

La funció social com a eina de màrqueting

Com hem vist anteriorment, les caixes d'estalvis són entitats sense ànim de lucre que poden destinar fins a un 50% dels seus excedents líquids al Fons d'Obra Social. A la pràctica, ens movem en percentatges lleugerament superiors al 25%. Analitzant les dades de les obres socials de les caixes que operen a l'Estat espanyol, hem observat com el capítol que elles mateixes defineixen com d'Assistència social i sanitària és el principal, i l'any 2009 van rebre el 41% dels recursos de l'obra social. El segueixen Cultura i temps lliure amb un 33%, Educació i investigació amb un 17% i Patrimoni històric, artístic i natural 9%¹⁵.

En realitat, hem fet l'anàlisi de les dades agregades cercant-hi actuacions orientades cap als països del Sud, però no ens ha estat possible trobar-les. No volem dir amb això que no n'hi hagi, ja que coneixem programes d'obres socials, com ara la Fundació Un Sol Món, que durant alguns anys han orientat la seva incidència cap a diversos països del Sud. Però sí que en podem extreure la conclusió **que la incidència en els països del Sud no ha estat mai una prioritat de l'obra social de les caixes d'estalvis**.

En aquest sentit, pensem que val la pena parlar de la iniciativa **d'algunes caixes d'estalvis que ara proposen als seus clients decidir cap a on volen destinar els recursos dirigits a l'obra social i generats amb els seus estalvis**. No podem evitar ser crítics amb aquesta proposta, que a priori semblaria un element afavoridor del control ciutadà de l'obra social, però que **finalment s'està convertint en una competició entre entitats potencialment beneficiàries d'aquestes obres socials** i en un mecanisme més per aconseguir que els beneficiaris de l'obra social aportin més clients a l'entitat i n'esdevinguin uns agents comercials més.

Incidència de les caixes d'estalvis al Sud

La complexitat i la manca de transparència del sector financer sovint ens dificulta l'establiment de relacions entre algunes pràctiques de les empreses participades per les caixes d'estalvis i els nostres estalvis. Pensem que és important que comencem a establir aquests vincles, donar importància a la progressiva vinculació del nostre estalvi amb una economia especulativa global basada en uns valors que no compartim i actuar-hi en conseqüència.

La majoria de persones no volem veure els nostres estalvis vinculats amb la indústria armamentística o amb empreses que vulnerin els drets humans, però en canvi **no som conscients de les relacions que hi ha entre aquestes empreses o indústries i els nostres bancs i caixes**. Aquest informe vol ser una petita contribució a l'establiment

d'aquestes connexions i a la recuperació de la nostra responsabilitat sobre l'ús dels nostres estalvis.

Una gran part de les entitats financeres i, per tant, de les caixes d'estalvis manté relacions directes o indirectes amb el sector armamentístic, que les fa còmplices de la seva activitat productiva militar, i per tant, vulneradores dels principis més bàsics de pau. Quan una part de la producció d'una empresa es dedica a la fabricació d'armes i, corresponentment, a la facilitació i la promoció de les guerres, aquesta ha de ser considerada part de la indústria d'armament.

Aquestes afirmacions serveixen per situar la problemàtica d'una manera precisa. Les transnacionals vulnereu els drets humans en sentit ampli en els països empobrits de forma sistemàtica, i les transnacionals espanyoles tenen una forta representació sobretot a l'Amèrica Llatina. Les transnacionals aconseguen treballar més enllà de les fronteres espanyoles perquè compten amb el suport financer de bancs i caixes d'estalvis.

En aquest sentit, les transnacionals estan vulnerant de manera sistemàtica els drets humans de les majories, gràcies a *l'statu quo* que els ofereix l'asimetria legal existent en l'actualitat entre el dret comercial global o *lex mercatoria* i els drets humans.

Relació de casos d'empreses transnacionals espanyoles denunciades davant de les tres sessions del Tribunal Permanent (2006,2008,2010)

EMPRESA	DENÚNCIA	ZONA D'IMPACTE	CAIXA VINCULADA
AGBAR	Sobreexplotació d'aqüífers, mal servei i pujada de tarifes desproporcionada	El Saltillo, Mèxic	La Caixa
PESCANOVA	Destrucció social i ambiental	Estero, Nicaragua	Caixa Galícia, Caixanova, Caja Castilla-La Mancha, Caja Salamanca y Soria, Caja de Ahorros del Mediterráneo-CAM, Caja de Burgos, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de las Baleares, Caja San Fernando y Unicaja. Amb la reestructuració: Novacaixagalicia (Caixanova i Caixa Galícia), Banca Cívica (Caja de Burgos), el SIP35 (encara sense nom) que integra Caja de Ahorros del Mediterráneo i Caja Castilla La Mancha.
TELEFÓNICA	Violació de la llibertat sindical en subcontractacions al Perú Violació de la llibertat sindical i el dret fonamental al treball digne a Xile	Perú i Xile	La Caixa
UNIÓN	Violacions massives de drets humans	Guatemala,	La Caixa i Caixa

FENOSA-GAS NATURAL	en les accions a diversos països Responsabilitat en la mort de 25 treballadors a Mèxic, homicidi de 27 sindicalistes a Colòmbia, electrocucions documentades de més de 150 persones al Carib colombià...	Mèxic, Nicaragua, Colòmbia	Catalunya
REPSOL YPF	Destrucció de la biodiversitat al Perú	Bolívia, Equador, Colòmbia i Argentina	La Caixa i Caixa Catalunya
ENCE	Violació dels drets ambientals	Uruguai	Cajastur, Caja Castilla La Mancha, Caja de Murcia, Caja de Granada, Caja de Badajoz, Caixa Galicia, Caja Madrid i Caja Kutxa.
CALVO	Vulneració massiva de drets laborals a El Salvador	El Salvador	Caixanova, Caja Castilla-La Mancha, Caja de Burgos i Caja Madrid. Amb la reestructuració: Novacaixagalicia (Caixanova), Banca Cívica (Caja de Burgos), el SIP (encara sense nom) que integra a Caja Castilla-La Mancha i Grupo Caja Madrid (Caja Madrid).

Seran les finances ètiques les hereves del model de les caixes?

Avui, les caixes d'estalvis es veuen pressionades per convertir-se en societats de capital que hauran de generar beneficis suficients per tal de retribuir els seus propietaris o accionistes. Sembla que sigui l'únic camí per a la seva supervivència, però no serà aquest plantejament el que les allunyarà definitivament de les seves raons fundacionals?

Observant processos similars, com l'italià, el pas del temps ha acabat portant a la pràctica desaparició les caixes d'estalvis. A Itàlia, es va promoure un procés de transformació de les caixes en fundacions que van cedir el seu negoci a un banc que participava del seu capital. Unes participacions que aquestes fundacions van acabar venent.

Per altra banda, **en països com Itàlia o el Regne Unit**, on les caixes tenien una presència significativa i es van transformar en bancs, **ja es pot veure com alguns dels problemes que en el seu dia justificaren el naixement de les caixes han reaparegut**: creixement de l'exclusió financera, manca de promoció econòmica en determinats territoris i pèrdua de competència entre entitats financeres. De fet, a casa nostra, ja avui podem observar com les caixes sumen cada dia més activitats a la gestió del nostre estalvi, tanquen oficines per rendibilitzar les seves estructures i es

fusionen minvant el nombre d'opcions a l'abast dels clients i, per tant, la competència en el mercat.

Les finances ètiques, en essència, **proposen dirigir tota la seva activitat financera cap a projectes que generin un impacte social positiu en la nostra societat**, cosa que fan decidint quins projectes financen i quins no en funció del compliment d'una política ètica i social. Per què les caixes d'estalvis no han volgut fer cap passa en aquesta direcció si la seva activitat té un caràcter tan marcadament social?

Tot plegat ens fa concloure que, com a persones estalviadores o inversores, les caixes no ens ofereixen més garanties que els bancs, en el cas que la nostra ètica vulgui evitar perjudicis als pobles del Sud. Aquesta és una de les preguntes que hem volgut respondre i la resposta és NO.

Més informació:

Núria Mateos Incera

premsa@fets.org

Tel. 93 368 84 81

www.fets.org

Us podeu descarregar l'informe complet "**Caixes d'estalvi i desenvolupament al Sud**" al següent enllaç: <http://bit.ly/ezMzqb>